

DR. ANDREJ PAVLICA:

POEZIJA S SIONA.

MISLI O HEBREJSKI METRIKI.

Poezija je božja hčerka. V njen obraz gledajo angeli in svetniki, naslanjajoč se v brezmejni lepoti. Žarki nebeške poezije pa prodirajo tudi k nam na zemljo po izvoljenih možeh — pesnikih. Med njimi je treba v prvi vrsti poštovati pesnike s Siona, ki so pisali po božjem navdihovanju, ki nam torej kažejo lepoto božje poezije iz pravega vira. Ni čuda torej, da je bilo zanimanje za svetopisemsko poezijo v vseh časih veliko. V vseh časih so se vglabljali učenjaki v sveto poezijo, so odkrivali človeštvu njeno lepoto, so raziskovali njeno merilo, njen ritem itd.

Svetopisemska poezija se nam — žal — ni ohranila nepokvarjena. Utrpela je v stoletjih marsikaj. Prav radi tega ni bilo mogoče dognati prvotnega merila, ki se nahaja v svetopisemski poeziji. Mnogi učenjaki so se zastonj trudili, da bi zasledili pravi ritem. Šele v najnovjšem času se je posrečilo profesorjema Grimmeju (v Freiburgu v Švici) in Schlöglu O. C. na Dunaju, da sta stvar končno dognala. To več kot stoletno vprašanje je zdaj rešeno.

Mislím, da ustrezem olikanim Slovencem, ako jim podam ob kratkem nauk o svetopisemski ali hebrejski metriki. Vprašanje je vrlo koristno tudi z ozirom na metriko slovenske poezije. Poleg tega je videti, da raste tudi med Slovenci zanimanje za svetopisemsko poezijo, saj smo v zadnjem času dobili kar dva krasna prevoda Jobove knjige.

I.

Omenjena učenjaka sta prišla na sled prvotni metriki hebrejske poezije na podlagi izjav mož, ki so živeli v prvih stoletjih

krščanske vere, mož, ki so dobro poznali hebrejsko poezijo. Ti so: Jožef Flavij, Evzebij in sv. Jeronim.

Sv. Jeronim piše v predgovoru v Jobovo knjigo: „Hexametri versus sunt, dactylo, spondeoque currentes et propter linguae idioma crebro recipientes et alios pedes non earundem syllabarum, sed eorundem temporum“ t. j.: Verzi v Jobu imajo šest stopic (so heksametri), ki so zdaj daktil, zdaj spondej, in radi posebne jezikovne lastnosti tudi še drugačne. Stopice nimajo enakega števila zlogov, pač pa se rabi za njih izgovarjanje enak čas.“

V predgovoru k Evzebijevi kroniki (Praef. ad Eusebii Chronicon) pravi sv. Jeronim, da je v večini hebrejskih verzov po pet ali šest povzdignjenih zlogov, med povzdignjenimi zlogi pa da se nahajajo v padu razna števila nepoudarjenih zlogov in da imajo stopice zdaj podobo daktila, zdaj jamba, zdaj troheja itd.

O ritmu v prvih dveh poglavjih Jeremijskih žalnic pravi, da je skoraj sapfičen.

Jožef Flavij¹⁾ pravi, da so hebrejski stihovi različnih stopic: μέτρον ποικίλου, ki so podobne zdaj daktilu, zdaj jambu, zdaj troheju, zdaj spondeju, zdaj anapestu itd.²⁾

V istem smislu se izraža tudi Evzebij.³⁾

Besede sv. Jeronima, Jožefa Flavija in Evzebija so same na sebi jasne: V hebrejskih stihih je število poudarjenih ali povzdignjenih zlogov določeno, ni pa določeno število nepoudarjenih zlogov. Stopice imajo

¹⁾ Rojen I. 37. po Kr.

²⁾ Glej knjigo Schlöglovo: De re metrica veterum Hebraeorum Wien 1899.

³⁾ Glej omenjeno knjigo Schlöglovo in pa časopis: Gottesminne I. 1905. str. 226.

včasih štiri, včasih tri, včasih dva, včasih eden nepoudarjen zlog. Včasih sta kar dva poudarjena zloga zaporedoma brez vsakega pada. Naj pojasni to izgled iz II. Mojzesove knjige, kjer čitamo v 15. poglavju pesem, ki so jo peli Izraelci, ko so ušli skozi Rdeče morje in je Bog vso egiptovsko vojsko pogreznil na dno voda. Pesem je sestavljena v hebrejščini iz samih kratkih stihov z dvema povzdignjenima zlogoma. ¹⁾ V slovenščini bi se dalo prevesti po hebrejskem metru in ritmu takole:

Pójmo, Gospódu,
ker povelícal se je slávno!
Kónja in jézdeca
potópil je v mórje itd.

V hebrejščini:

Ašírah le Jahveh
ki gaóh gaáh!
sús verokebó
ramáh bajjám itd.

V prvem slovenskem stihu sta med povzdignjenima zlogoma le dva nepoudarjena zloga v padu, v drugem trije, v tretjem dva in v četrtem trije, oziroma dva. Poleg tega vidimo, da je v prvem in tretjem stihu že kar prvi zlog povzdignjen, dočim je v drugem stihu šele tretji in v četrtem stihu drugi. Navedeni primer nam lahko rabi za zgled hebrejskih stihov. V tem pogledu je hebrejski verz povsem enak nemškemu „Knittelversu“.

V hebrejskih stihih šteti je le povzdignjene zloge. Od povzdignjenega do povzdignjenega zloga je povsod približno enaka oddaljenost. V tem obstoja bistvo hebrejskega ritma, ki sloni vseskozi na naravnih poudarkih. Razume se pa, da je treba jemati v poštev tudi dolgost zlogov. Ritem je tem živahnejši, čim krajši zlogi so v padu. To pravilo velja sicer tudi v nemški in slovanski poeziji in sploh v vseh jezikih. Ako so v padu okorni zlogi, je tudi stih okoren. Zgled:

Gorjáncev náših jézik póptujč'vávši.

¹⁾ Oziroma s štirimi povzdignjenimi zlogi s cezuro v sredi.

V tem stihu je dolgi zlog: ptujč' v padu, kar škoduje ritmu.

V hebrejskem stihu, kakor tudi v nemškem „Knittelversu“, je raznolično število zlogov. Povzdignjeni zlogi so zdaj bolj blizu drug od drugega, zdaj bolj oddaljeni, kar provzročuje veliko živahnost in dela hebrejščino pripravno za vse mogoče predmete. V mnogih stihih je kar prvi zlog že povzdignjen. V časih najdemo dva povzdignjena zloga kar zaporedoma. Treh zaporedoma povzdignjenih zlogov ni v hebrejski poeziji, kar se pa v nemškem „Knittelversu“ u pogostoma dobiva, n. pr.:

Da wárd der álte Blücher
zum Fél dmárscháll. ¹⁾

Hebrejska poezija se ogiblje nenaravnega natezavanja posameznih zlogov, kar vidimo le prepogostoma v nemških in slovanskih stihih. Ona ljubi le naravne poudarke in poštev naravno dolgost. V stihu:

Že, Črtomir, je treba se ločiti.

Prešeren.

vidimo n. pr. dve posebnosti: Besedica „že“ z odmorom velja za dolg zlog, česar ne vidimo pri ostalih nepoudarjenih zlogih tega stiha, besedica „se“ pa ima le umeten poudarek. Tudi v nemški poeziji mrgoli takih poudarkov. Hebrejščina pa ne ljubi natezovanja, niti skrajševanja. Povzdignjeni zlog je navadno na glavnem poudarku besede in je enak poudarjenemu dolgemu latinskemu ali grškemu zlogu. — Včasih zahtevajo kajpada tudi v hebrejščini razni retorični in logični razlogi, da mora biti povzdignjeni glas tudi na kakem postranskem poudarku, včasih celo, da mora glavni poudarek v kaki besedi ali v stavku popolnoma utihniti.

Hebrejsko merilo (metrum) se opira torej na naravne poudarke, a obenem na dolgost zlogov. Od povzdignjenega do povzdignjenega zloga mora biti namreč povsod vsaj približno enaka oddaljenost, ker drugače bi se pač ne moglo več govoriti o kakem ritmu.

¹⁾ Blücherlied von Arndt.

V hebrejski poeziji ne iščemo torej enakomernega ritma, kakršen je v latinski ali grški poeziji, tudi ne takega ritma, kakršen je sedaj v slovenščini, ampak le naravno merilo, ki šteje le povzdignjene zloge. Nekaj sličnega vidimo v petju. Med posameznimi takti ali udarci je lahko različno število glasov, včasih večje, včasih manje, toda od takta do takta mine isti čas.

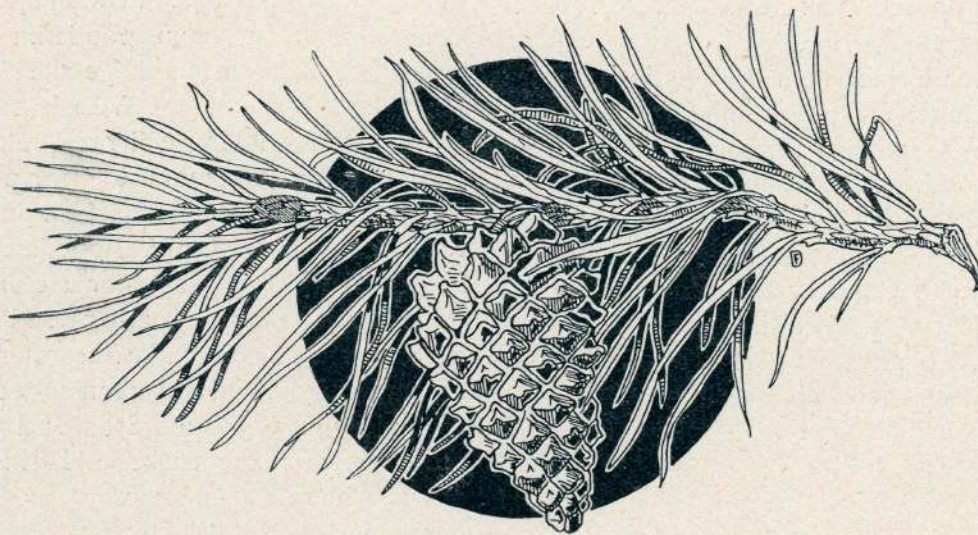
Rekel sem, da ni v hebrejski poeziji takega ritma kakor v novodobni slovenski poeziji. Priznati pa moramo, da je takega ritma, kakor ga ima slovenščina, zmožna tudi hebrejščina, in takega ritma, kakor ga ima stara hebrejščina, zmožna tudi slovenščina. Slutim, da je metrika slovenske poezije v marsičem nejasna. V Janežičevi slovenski slovnici, ki jo je priredil in predelal dr. Jakob Sket, čitam na strani 265. te besede: „V slovenščini se merijo zlogi po naglasu ali poudarku, ne pa kakor pri Grkih in Rimljanih, ne glede na naglas, po dolžini ali kratčini posameznih besed. Mi imamo tedaj naglasno merilo, ki se opira na naglašene in nenaglašene zloge v besedah. Naglašeni zlogi so dolgi, nenaglašeni so kratki.“ Te besede v slovenski slovnici niso povsem resnične. Ni res, da je slovensko merilo zgolj naglasno, kakor ni res, da so

nenaglašeni zlogi vsi kratki! Ako hočemo imeti v slovenski poeziji gladke stihe, se moramo ozirati tudi na dolžino ali kratčino posameznih zlogov. Dolžina in kratčina zlogov je odvisna: 1. od dolžine ali kratčine samoglasnikov in 2. od števila in kakovosti soglasnikov. S soglasniki obloženi zlog je dolg, čeprav bi bil samoglasnik kratek, ker za vsak soglasnik porabimo tudi nekaj časa za izgovor. V besedah: Pó ptujč'vátí, devétnajst so zlogi ptujč' in najst dolgi.

O tem dovolj! Dasi je tudi v hebrejščini, kakor v slovenščini enakomerni ritem mogoč, moramo vendar reči, da ga stara hebrejska poezija ne pozna. V hebrejščini se nikakor ne menjavata vzdig in pad enakomerno, ampak le približno. Ta nauk se izvaja nujno iz izjav sv. Jeronima. Krive so torej vse podmene o hebrejski metriki, ki se ne strinjajo s temi izjavami, n. pr. Bickelljeva, Leyeve in drugih, krivo je tudi mnenje Gesenija, Jahna, in drugih, ki so trdili, da ne pozna hebrejska poezija nobenega merila, in krivo je tudi mnenje Lowthovo,¹⁾ ki je trdil, da je hebrejski ritem izgubljen.

¹⁾ Ta učenjak je zasledil v hebrejski poeziji takozvani parallelismus membrorum, ki je pa le ritem misli.

(KONEC.)

DR. ANDREJ PAVLICA:

POEZIJA S SIONA.

MISLI O HEBREJSKI METRIKI.

II.

(KONEC.)

rimme in Schlögl sta pojasnila nauk o svetopisemskem merilu v raznih temeljnih spisih. Iz njih razumemo, zakaj da ni bilo hebrejsko merilo povsem jasno niti sv. Jeronimu, ki je sicer poznal njega bistvo. Mi nimamo v rokah nepokvarjenega hebrejskega besedila! V tisočletjih so se izvršile v besedilu razne premembe in so se vrinili razni dostavki (glose) in pogreški, ki bi jih bilo treba pred vsem odstraniti, ako hočemo dobiti v polnem obsegu prvotni ritem.

Na podlagi Grimmovega nauka, da nam je škodljivo v hebrejski poeziji le povzdignjene zloge, da se je pa ozirati ne samo na poudarke ali naglase, ampak tudi na dolžino in kratčino zlogov, ki so v padu, na odmore, na diareze, govorniške in logične poudarke in razen glavnih poudarkov tudi na postranske poudarke, je napravil profesor Schlögl ta-le poizkus: ¹⁾

1. Vsak odprti zlog s kratkim samoglasnikom je zaznamoval kot lahek zlog (o).
2. Vsak odprti zlog z dolgim samoglasnikom kot težek (-).
3. Vsak zaprti zlog s kratkim samoglasnikom kot težek (-).
4. Vsak zaprti zlog z dolgim samoglasnikom kot dvojen in sicer težek in kratek (-o).
5. Vsak zlog, ki ga zapira takozvani š'va medium, kot dvojen lahek (oo).
6. Vse nepoudarjene samoglasnike na koncu besed kot lahke (o).

Ko je zaznamoval na ta način posamezne zloge v besedilu, ki kaže očitno še prvotni ritem, kakor n. pr. prva kitica poglavlja 24.

¹⁾ Gottesminne 1905 str. 233.

Izaije preroka, je ustanovil glede hebrejskega ritma in merila ta-le pravila:

a) Med dvema povzdignjenima zlogoma smejo biti v padu kvečjemu štirje zlogi, med njimi pa sme biti samo eden težek n. pr.: *Hār's ūbōlēkah: —oo—o(oo)*. V oklepaju je zaprt zlog z dolgim samoglasnikom, ki velja za dvojen in sicer težek in kratek (-o). Težki zlog v padu sme biti na kateremkoli mestu, največkrat je dobiti o—oo ali oo—o. Če sta med štirimi zlogi, ki imajo postranski naglas, dva težka, mora postati prvi postranski naglas povzdignjen glas, če so pa trije, tudi še drugi. V nemškem „Knittelversu“ sme biti v padu še po več zlogov na primer:

Die Armée soll florieren!

Und der Friedländer soll sie regieren! ¹⁾

b) Če so med povzdignjenima zlogoma trije zlogi s postranskim poudarkom in so vsi trije težki, mora postranski poudarek postati povzdignjen glas; če sta pa le dva težka in sicer prvi in drugi ali prvi in tretji, postane prvi zlog povzdignjen glas, ako je na njem prvi postranski naglas in ako je pred njim dolg in zaprt zlog ali pa cezura. Če ni pred tem postranskim naglasom dolgega in zaprtega zloga, sme v padu — o drugi težki postranski naglas postati povzdignjen glas. Pad med povzdignjenima zlogoma sme namreč manjkati le tam, kjer je spredaj dolg in zaprt zlog ali pa cezura oziroma odmor. To vidimo tudi v nemškem „Knittelversu“, kjer so sicer lahko tudi trije povzdignjeni zlogi zaporedoma, katere je pa treba čitati z odmori n. pr: *Féldmárscháll.*

¹⁾ Kapucinov govor v Wallensteinu, glej „Gottesminne“ 1905 str. 239.

c) Dva zloga s postranskim poudarkom sta navadno le v padu, ako ne zahtevajo posebne okoliščine nanjih povzdignjenega glasu.

d) Glavni poudarek v besedi ali stavku ni vselej povzdignjen glas, kakor tudi ni povzdignjen glas vedno na istem zlogu v besedi. O tem odločujejo prav mnogo-krat retorični, logični in subjektivni razlogi. Zgleda imamo v vseh jezikih tudi v nevezanem govoru n. pr.: „Jé rekel ali ní rekel?“ „Jé rekel!“ Besedica je, ki bi sicer ne imela poudarka, ima v tem slučaju lahko povzdignjen glas, dočim je beseda rekel lahko v padu. Drug zgled: Déček, deček, váruj se! ali: „Je-li poročen?“ „Ne poročen, ampak le záročen!“ To premeščanje povzdignjenega glasu je naravno. Zato ga je treba pošteti v hebrejski poeziji.

Po teh pravilih dobimo v prvi kitici 24. poglavja Izaije preroka tele stopice:

1. Hinné Jahvéh bokék haáres ubolčkách
vëivváh fanéha vëhefis jusbím bách.
2. Vëhajáh kaám kakkohén kaébed kadonáu
kássifchah kággebirtách kakkonéh kammokér
kammalvéh kallovéh kannoséh kaašér nose bó.
3. Hibbók tibbók haáres vëhibbór tibbóz
ki Jahvéh dibbér ét – haddabár hazzéh.¹⁾

List „Gottesminne“ je objavil leta 1905. nekaj poglavij Izaije preroka v starem „Knittelversu“ s peterimi povzdignjenimi glasovi po hebrejskem izvorniku Prva kitica 24. poglavja Izaije preroka slove v tem nemškem prevodu tako-le:

1. Siehe Jáhve entwólkert die Érd' und zerstórt sie,
Kehrt úm ihren Bóden, zerstréut die, só darauf
wóhnen.
2. Und gleich ergeht's Láien und Priéstern,
Knéchten und Hérrén,
Mágdén und Fráuen, Káuférn wie auch Verkáuférn,
Verleihérn wie auch Entléhnrn, Wúch'érn wie
Schúldnrn.
3. Aúsgeléert wird die Érde und aúsgéplúndert;
denn Jáhveh sélbt hat gespróchen sólche Spráche.

Ta zgled o neenakomernih stopicah v hebrejski metriki je zelo poučen tudi z ozi-

¹⁾ Grimme je dokazal, da razni samoglasniki, ki jih naštevajo hebrejske slovnice, nikakor ne izražajo dolžine ali kratčine, ampak le način izgovora. Kames na pr. ni dolg **a**, kakor so učili do zdaj slovničarji (Vosen, Gesenius, Kautzsch), ampak votel **a**.

rom na slovensko poezijo. V slovenski poeziji imamo enakomerne stopice, ki pa v resnici v prav mnogih slučajih niso enakomerne. Zgledi:

Mož in oblákov vójsko jé obójno
končala temna noč itd.

Kolikokratov sém od tód v samóti
klečala itd.

Beg jé moj úp, gozd jé moj dóm

Prešeren (Krst pri Savici.)

ali:

Zaslúžim sí cekín,

K zlatárju sé podam.

S. Jenko.

V smislu hebrejske metrike bi morali biti povzdignjeni glasi v navedenih stihih vse drugače razvrščeni. Glasiti bi se moralo n. pr.:

Bég je moj úp, gózd je moj dóm.

Naša lepa slovenščina ima prav take krepke poudarke kakor hebrejščina. Pisati se dajo v našem jeziku krásni in mogočni „Knittelversi“, ki ne zaostajajo prav nič za enakomernim ritmom.¹⁾

V slovenskih narodnih pesmah in pregovorih nahajamo prav pogostoma naravni ritem, v katerem štejemo tudi le povzdignjene glase, med njimi pa raznolično število zlogov, na pr.:

Po planínah grmí in se blíska,
moj šócelj po pólju vríska.²⁾

ali:

Kdor hóče šé pét,
móra od krája začét³⁾.

Kakor je razvidno iz vseh navedenih zgledov, pojasnjuje učenje hebrejske metrike v marsičem slovensko metriko in dokazuje jasno, da se je treba ozirati pri neenakomernih in še bolj pri enakomernih stopicah na kratčino in dolžino zlogov, na cezure in odmore, ako hočemo imeti lahek in naraven ritem. Več o tem naj bi izpregovorili naši učeniki jezikoslovci! Ta skromni spisek pa naj bi dosegel svoj edini namen: Poživiti med nami zanimanje za poezijo s Siona!

¹⁾ V Jobovi knjigi štejemo v hebrejskem izvorniku v posameznih stihih po šest povzdignjenih glasov ali pravzaprav po tri, ker je cezura na sredi.

²⁾ Dr. Štrekelj: Slov. Narodne pesmi, II. zvezek, str. 368.

³⁾ Tam, str. 900.

